

DOI: 10.17986/blm.1675

Adli Tıp Bülteni 2023;28(3):307-314

Cinsel İstismara Yol Açan Dijital Kaynaklı Eylemler: Siber Uşaklaştırma

Digitally Actions Leading to Sexual Abuse: Cyber Grooming

Sunay Fırat

Çukurova Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü, Adli Bilimler Anabilim Dalı, Adana, Türkiye

ÖZ

Bilgisayar teknolojisinin, özellikle internetin gelişmesiyle çocuklara yönelik cinsel istismar üzerindeki etkisi daha belirgin hale gelmiştir. Bu nedenle günlük hayatta yaşadığımız tehditler de kendine has versiyonları ile sanal ortamda yer edinmeye başlamıştır. Dijital dünya, yetişkinler için bile oldukça zararları fazla olan bir ortam iken artık çocukları da ciddi anlamda tehdit eder bir hale dönüşmüştür. Bu çalışmada dijital ortamdaki bir şiddet alanı olan siber/çevrimiçi/e-üşaklaştırmanın (cybergrooming) tanımı, risk faktörleri, özellikleri, süreci, korunma ve önleme yöntemleri tartışılacaktır. Siber uşaklaştırma (cyber grooming) bir çocukla sanal veya gerçek olarak, cinsel yönden istismar etmek amacıyla internet üzerinden iletişime geçmek anlamına gelmektedir. Uşaklaştırıcının (groomer) bu süreçte, çocuğu cinsel yönden istismar edici davranışlarını güçlendirmeye hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle siber uşaklaştırmanın tarzı, genellikle hem istismarcının hem de mağdurun kişiliğini ve davranış paternini yansıttığı için, bu sürecin süresi ve yoğunluğu da önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, siber ortamda uşaklaştırma özellikleri gereği bir çeşit manipülasyonu içermektedir. İlk aşamada iletişimin başlatıldığı, daha sonra çocuğu kandırmak ve şantaj yapmak için kullanmak üzere, hediyeler almak, para vermek, övgüde bulunmak, çevresinden izole etmek gibi yöntemlerin kullanıldığı, mağdur ile kişisel bir randevunun ayarlanmaya çalışıldığı çeşitli aşamaları içeren, mağduru ciddi anlamda olumsuz etkileyen travmatik bir süreçtir. Sonuç olarak, siber uşaklaştırma kavramının ülkemizde Türk Ceza Kanunu'na dahil edilmesi, potansiyel olarak çocukların cinsel istismarına yol açacak hazırlık eylemlerinin de suç sayılmasını mümkün kılacağından, çocuklar, her türlü cinsel istismardan korunmuş olacaklardır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk istismarı, siber uşaklaştırma, çevrimiçi cinsel istismarı, internet



Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Sunay Fırat, Çukurova Üniversitesi Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü, Adli Bilimler Anabilim Dalı, Adana, Türkiye
E-posta: sunayfirat@gmail.com
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-9960-0836

Geliş tarihi/Received: 28.08.2023
Kabul tarihi/Accepted: 03.10.2023

ABSTRACT

The effect of computer technology, especially with the development of the internet, on sexual abuse against children has become more evident. For this reason, the threats we experience in daily life have also started to take place in the virtual environment with their own versions. While the digital world is a very harmful environment even for adults, it has now become a serious threat to children. In this study, the definition, risk factors, characteristics, process, protection and prevention methods of cybergrooming which is an area of violence in the digital environment will be discussed. Cyber grooming means communicating with a child, virtually or in real life, over the internet for the purpose of sexually abusing them. In this process, the groomer aims to serve to strengthen the child's sexually abusive behaviors. Therefore, as the style of cyber-butlerization often reflects the personality and behavioral pattern of both the abuser and the victim, the duration and intensity of this process varies considerably. Thus, by its very nature, cyber grooming involves a form of manipulation. It is a traumatic process that has a serious negative impact on the victim, where communication is initiated in the first stage, then methods such as buying gifts, giving money, praising, isolating the child from his/her environment, and trying to arrange a personal appointment with the victim are used to deceive and blackmail the child. As a result, the inclusion of the concept of cyber grooming in the Turkish Criminal Code in our country will make it possible to criminalize the preparatory actions that will potentially lead to the sexual abuse of children, and children will be protected from all kinds of sexual abuse.

Keywords: Child abuse, cyber grooming, online sexual abuse, internet

GİRİŞ

Teknoloji, özellikle son otuz yılda yaşanan gelişmelerle birlikte bireyler için yarar veya zarar gibi kavramların yanında bir gereksinim haline dönüşmüştür. Teknolojik gelişmelerle birlikte internet de bireylerin birbirleriyle iletişim ve etkileşim kurma biçimleri de dahil olmak üzere insan davranışlarının birçok alanında devrim yaratmıştır. Tüm bunlarla birlikte internet kullanımı ve erişimi de oldukça kolaylaşmış ve günümüzde internete erişim her yaşta insana hitap eden içeriklerden dolayı oldukça popüler hale gelmiştir. Özellikle teknolojik araçlar ve sosyal ağ platformları insanların iletişim, eğlence, alışveriş ve eğitim gibi pek çok alanda gereksinimini karşıladığı için vazgeçilmez bir hale dönüşmüştür. Sosyal ağların günlük hayatta bireylerin beklentilerini, gereksinimlerini karşılamaya başlaması ve kolay erişilebilir olması adeta gerçek dünyayı sanal ortama taşımıştır. Bu yüzden günlük hayatta yaşadığımız tehditler de kendine has versiyonları ile sanal ortamda yer edinmeye başlamıştır. Sanal dünya, yetişkinler için bile oldukça zararları fazla olan bir ortam iken artık çocukları da ciddi anlamda tehdit eder bir hale dönüşmüştür. Çocukların denetimsizce sanal dünyaya dahil olmaları, onları istismar edebilecek kişilerin de bu dünyada kendilerine yer edinmelerine neden olmuştur (1). Bu durum çocuklarda, kişisel verilerin güvenliği ve internet dolandırıcılığı gibi tehditlerin yanında şiddet ve cinsel içerikli materyallere ve bu materyallerin hedefi olma gibi tehditlere maruz kalmayı hızlandırmıştır (2). Bu çalışmada dijital ortamda yeni bir şiddet alanı olan siber/çevrimiçi/e-üşaklaştırmanın (cyber/online/e-grooming) tanımı, risk faktörleri, özellikleri, süreci, korunma ve önleme yöntemleri tartışılacaktır.

Siber zorbalığın artmasıyla birlikte, çocuklar arasında internet kullanımının artmasının bir başka tehlikeli sonucu da yabancı kişiler tarafından çocukların çevrimiçi uşaklaştırmaya uğrama riskinin artmış olmasıdır (3). Literatürde siber uşaklaştırma (cyber grooming), çevrimiçi uşaklaştırma (online grooming)

ve e-üşaklaştırma (e-grooming) kavramları birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

“Online grooming” terimi ilk kez Salter (4) tarafından kullanılmıştır. Salter(4), “Uşaklaştırmanın (groomer)” -istismarcının çevrimiçi platformları kullanarak cinsel istismar veya sömürü amacıyla reşit olmayan bir çocukla güvene dayalı ve duygusal bir ilişki kurduğu manipülatif bir süreci ifade etmektedir. Son yıllarda çocuklar ve ergenler arasında internet kullanımının eş benzeri görülmemiş bir şekilde artması nedeniyle, bu durum gittikçe büyüyen bir sorun haline gelmiş ve temel risk faktörleri üzerine araştırmalar artmıştır (5-7). Özellikle “çocukların cinsel yönden istismar edilme şeklini etkilemiş ve suçu, siber ortamda işlenebilir hale getirmiştir. Siber ortam (8) gerçekte var olmayan kişilerin fiziki olarak aynı mekanda bulunmadan internet ağları aracılığı ile iletişim kurduğu sistemdir. Bu yapay sistem farklı yerlerde bulunan kişilerin birbirleriyle iletişim kurmasını sosyal medya platformları ve çevrimiçi uygulamalar ile mümkün hale getirmiştir.” Ancak istismarcıların da siber alanda (9) özgürce dolaşması çocukları çevrimiçi cinsel istismar tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır (10). İstismarcıların siber yolla çocuğu cinsel yönden istismar etmek amacıyla uşaklaştırması çevrimiçi cinsel istismar olarak kabul edilmektedir.

SİBER UŞAKLAŞTIRMA (CYBER GROOMING) KAVRAMI

“Belirli bir beceriyi öğretmek” anlamına gelen uşaklaştırma (grooming), Oxford sözlüğünde üçüncü anlam olarak “(kişiyi) belirli bir amaç veya faaliyet için birini yetiştirmek, hazırlamak veya eğitmek” olarak tanımlanmaktadır. Aynı sözlükteki dördüncü anlamı ise, “bir yetişkinin, yasa dışı cinsel ilişki kurma niyetiyle, özellikle internet aracılığıyla bir çocukla arkadaşlık kurması süreci” olarak açıklanmaktadır (11). Başka bir ifadeyle artık evrensel olarak uşaklaştırma (grooming) cinsel istismarcıların fantezilerini ister çevrimiçi ister çevrimdışı olsun gerçeğe dönüştürmeye yardımcı olacak bir teknik olarak tanımlanmaktadır (12). Kısaca siber uşaklaştırma (cyber grooming) bir çocukla, sanal veya gerçek, cinsel yönden

istismar etmek amacıyla internet üzerinden iletişime geçmek anlamına gelmektedir (13). En güncel ve en geniş tanımı ile ise siber uşaklaştırma; “bir çocuk ile internet üzerinden iletişime geçerek cinsel faaliyetlerde bulunmasını sağlamak için çocuğu cezbetmek, kendi amacı doğrultusunda yönlendirmek ya da teşvik etmek” şeklinde tanımlanmaktadır (14). Bu terim ilk olarak İngiltere ve Galler’de uygulanan Cinsel Suçlar Yasası’na Mayıs 2004’te dahil edilmiştir. Bu terimin dahil edilmesi, potansiyel olarak çocukların cinsel istismarına yol açacak hazırlık eylemlerinin suç sayılmasını mümkün kıldığından yenilikçi bir madde olarak değerlendirilmiştir (15).

Uşaklaştırma kavramı, bir kişinin, bir çocuğu ve çevreyi bu çocuğun istismarına hazırladığı bir süreç olarak daha da genişletilmiştir. Ayrıca birtakım özel hedefler de bu tanımlamaya eklenmiş ve çocuğa erişim sağlamak, çocuğun uyumunu sağlamak ve ifşa edilmekten kaçınmak için çocuğun gizliliğini korumak da yer almıştır. Bu uşaklaştırma süreci, istismarcının, çocuğu cinsel olarak istismar edici davranışlarını güçlendirmeye hizmet etmeyi amaçlamaktadır (16).

Yapılan araştırmalara göre, internette çevrimiçi olarak geçirilen uzun süreler, yetersiz empati ve olumlu sosyalite, düşük öz saygı, yüksek düzeyde kaygı ve yalnızlık, geleneksel zorbalık mağduriyeti, düşük sosyoekonomik durum, çocukların çevrimiçi aktiviteleri üzerinde ebeveyn denetiminin az olması ve olumsuz okul iklimi siber mağduriyetle ilişkili temel belirleyiciler olarak saptanmıştır (17). Öte yandan, saldırgan davranışlara eğilim, yüksek düzeyde öfke, geleneksel zorbalığa maruz kalma, akran reddi de siber suçların diğer temel yordayıcıları arasında görülmektedir (18,19). Bu nedenle, siber zorbalık mağduriyeti ve faillğine ilişkin bu yordayıcılar, son derece savunmasız gruplardan olan çocuk ve ergenlerin refahını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle bu yordayıcıların bu alanda planlanan müdahale programlarının temel hedeflerinden olması önemlidir.

Siber zorbalık ve çevrimiçi uşaklaştırmaya ilişkin çalışmaların çoğu ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yapılmış olmasına rağmen (7,20). Bu fenomenlere dahil olan bireylerin yaşı giderek daha da düşmektedir. Bu nedenle çevrimiçi uşaklaştırmanın ilkökul çocukları arasında yayılmasına ilişkin araştırmaların ciddi bir mağduriyet riski oluşturacağı göz önüne alındığında, koruma ve önleme çalışmalarının yapılması her zamankinden daha fazla önem arz etmektedir (21).

Literatürde yaygın olarak bildirildiği gibi, internette geçirilen süre mağduriyet riskini artırmaktadır (22,23). We Are Social’ın Ocak 2021 yılı araştırmasına göre, Dünya’da aktif sosyal medya kullanıcılarının geçen yıla oranla %13,2 artarak 4,2 milyar kişiye ulaştığı bildirilmektedir. Ocak 2021 yılı itibarı ile 84.69 milyon nüfusa sahip Türkiye’de yaklaşık 66 milyon (%77,7) kişinin aktif olarak sosyal medyayı kullandığı bildirilmiştir. Geçtiğimiz yıl, en çok sosyal ağ (%96,3) ve mesajlaşma (%96,1) uygulamalarının kullanıldığı, en sık kullanılan sosyal medya platformlarında

%94,5 kullanım oranı ile YouTube ilk sırada, %89,5 kullanım oranı ile de Instagram ikinci sırada yer almıştır. “Aynı araştırma sonucuna göre, 16-64 yaş arası internet kullanıcılarının bilgisayar, tablet ya da akıllı telefonlar aracılığıyla günde ortalama 3 saatlerini sosyal medyada geçirdikleri tespit edilmiştir. Twitter, Facebook, Instagram, TikTok vb. gibi sanal bir ağ tabanında kendi sosyal çevresini oluşturan bireyler, kayıtlı oldukları sitelerde bulunan kişiler ile paylaşımları ya da mesajlaşma yoluyla ilgi görmek, yalnızlığını gidermek ve duygusal olarak destek bekler hale gelmişlerdir” (24).

Avrupa’daki gençlerin çoğunun internet erişimi bulunmaktadır. Livingstone ve ark.’nın (25) yaptıkları bir araştırmaya göre, (2011) Avrupa Birliği’ndeki 25 ülkede 9-16 yaş arası 25.142 çocuğun dahil olduğu örneklem grubuna göre, çocukların internetle ilk kez tanışma yaşının ortalama 9 yaş olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada çocukların %60’ı interneti her gün kullandığını, %33’ü ise haftada bir-iki kez interneti kullandıklarını belirtmişlerdir. Çocuk ve ergenlerin %85’i çevrimiçi ortamı okul ödevi yapmak, %83’ü çevrimiçi oyun oynamak ve %76’sı ise video klip izlemek için kullandıklarını ifade etmişlerdir. İnternette gezinirken çoğu zaman onların yalnız oldukları ve yetişkinlerin onları denetlemediği ortamlarda oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, internet kullanımıyla bağlantılı güvenli ve/veya riskli davranışların bulunduğu gerçeğinin de gayet farkında olduklarını da ifade ettikleri bildirilmiştir (25).

“Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre (2021) 6-15 yaş grubundaki çocukların tablet bilgisayar kullanım oranlarının 2013 yılında %7,3 olduğu ancak 2021 yılında bu oranın %57,2’ye yükseldiği saptanmıştır. Masaüstü bilgisayar kullanan çocukların oranı 2013 yılında %76,6 iken, 2021 yılında %27,2’ye düştüğü tespit edilmiştir. Dizüstü bilgisayar (laptop, netbook vb.) kullanan çocukların oranı ise 2013 yılında %34,4 iken 2021 yılında %47,4’e yükseldiği aynı çocukların 2021 yılında cep telefonu/akıllı telefon kullanma oranının ise %64,4 olduğu tespit edilmiştir. Cep telefonu/akıllı telefon kullanma oranı yaş gruplarına göre incelendiğinde ise bu oranın 6-10 yaş grubundaki çocuklarda %53,9 olduğu, 11-15 yaş grubundaki çocuklarda ise %75,0’a yükseldiği görülmüştür” (26). “TÜİK’in (2021) Koronavirüs hastalığı-2019 salgın etkisinin sürdüğü dönemde yapılan 6-15 yaş grubundaki “Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasına” göre; düzenli internet kullanan çocukların oranlarının arttığı bildirilmiştir. Bu rapora göre, internet kullanımı 6-15 yaş grubundaki çocuklar için 2013 yılında %50,8 iken 2021 yılında %82,7’ye yükseldiği saptanmıştır. İnternet kullanımı cinsiyete göre incelendiğinde; 2013 yılında erkek çocuklarda %53,7, iken 2021 yılında %83,9’a yükselmiştir”. Aynı şekilde kız çocuklarında ise bu oranın 2013 yılı için %47,8 iken 2021 yılında %81,5’e yükseldiği tespit edilmiştir. İnternet kullanan çocukların %90,1’inin hemen her gün, %8,5’inin haftada en az bir defa, %1,4’ünün ise haftada bir defadan az internet kullandıkları ifade edilmektedir.

Hemen her gün veya haftada en az bir defa olmak üzere düzenli internet kullandığını beyan eden çocukların oranının 2013 yılında %91,8 iken, 2021’de ise %98,6’a yükseldiği bildirilmektedir. Bu rapora göre her ne kadar çocukların internet kullanım amaçları arasında %86,2 ile çevrimiçi derse katılma ilk sırada yer alsada da ders dışı zamanlarında internet kullanımının artması oldukça ürkütücü görünmektedir. Her ne kadar çevrimiçi derse katılma ilk sırayı alsada, bu oranı %83,6 ile ödev veya öğrenme amacıyla, %66,1 ile oyun oynama veya oyun indirme, %61,0 ile paylaşım sitelerinden video izleme, %55,5 ile internet üzerinden sesli veya görüntülü arama yapmanın izlediği tespit edilmiştir” (26).

Yapılan araştırmalara göre, özellikle reşit olmayanların çevrimiçi etkinliklerinin ebeveynleri tarafından izlenmesinin bu tehlikeli sürece dahil olma konusunda istismarcılar için güçlü bir caydırıcı etken olduğu bildirilmektedir (27,28).

SİBER UŞAKLAŞTIRMA (CYBER GROOMING) PREVELANSI

Çevrimiçi cinsel istismarına ilişkin yapılan bir araştırmaya göre, genel nüfusun %13’ünün, 10-17 yaşlarındaki gençlerin ise %19’unun çevrimiçi cinsel tacize maruz kaldıkları saptanmıştır. Ancak, bu taleplerin tamamının yetişkinlerden gelmediği düşünüldüğünde sadece oransal olarak tespit edilemeyen bir kısmının çevrimiçi uşaklaştırma olarak sınıflandırılabilceği belirtilmektedir (29).

Siber uşaklaştırmanın yaygınlığı hakkında kesin bir oran ya da bilgi bulunmamaktadır. Çocukların çevrimiçi cinsel içerikli davetkar konuşmalara ilişkin çok fazla bilgi olmasına rağmen (30,31) çevrimiçi uşaklaştırmanın (online grooming) spesifik stratejileri hakkında daha az şey bilinmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre (2016), 12 ila 17 yaş arasındaki ergenlerin %17,2’sinin çevrimiçi uşaklaştırma deneyimi yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca 12-13 yaş altı bireylerde %9,6, 16-17 yaş arası bireylerde ise %25,6 arasında yaygınlığının değiştiği saptanmıştır (32). Hernandez ve ark.’nın (33) yaptıkları bir çalışmada, kız çocuklarının (%29,8) erkek çocuklara (%26,9) göre online uşaklaştırma riskinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan başka bir araştırmada (2016), 11 ila 19 yaş arasındaki bireylerin %8,5’inin çevrimiçi bir “groomer” ile iletişim kurdukları saptanmıştır. Kızların çevrimiçi groomer ile temas kurma olasılığı erkeklere göre daha yüksek (%22,3’e karşı %14) bulunmuştur (34). Ancak, bu araştırmada siber uşaklaştırma deneyimlerinde istismarcı ile mağdurun yaş farklılıkları tespit edilememiştir. İngiltere’de her yıl polis olgularının %2,1’inin çevrimiçi uşaklaştırma ile ilgili olduğu tespit edilmiştir (35). Ancak bu istatistikler polise bildirilen olgulara dayandığı için, bu tür suçların düşük ihbar oranları göz önüne alındığında, oranın daha fazla olacağı tahmin edilmektedir.

SİBER UŞAKLAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

Genel olarak uşaklaştırmanın (grooming) karmaşık ve çok yönlü olduğu kabul edilmektedir. Bu sürecin farkına varmak

zor olabilmekte ve nerede başlayıp nerede bittiğini tespit etmek neredeyse olanaksız görünmektedir (36). Çocuklara yönelik cinsel suç eyleminde bulunan istismarcıların da homojen bir grup olmadığı heterojen özellikleri olduğu kabul edilmektedir (37,38). Bu nedenle uşaklaştırmanın tarzı, genellikle istismarcının kişiliğini ve davranış paternini yansıttığı için, bu sürecin süresi ve yoğunluğu da önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Ayrıca mağdur ile istismarcının çevrimiçi iletişimi için bildirilen süre konusunda da farklılıklar bulunmaktadır. Çünkü genç bir mağdurun kendini rahat hissedebilmesi için genellikle daha fazla zamana ihtiyaç duyulmakta olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle istismarcının daha uzun bir süre mağdur ile çevrimiçi olarak zaman geçirmesi gerekebilmektedir (15). Yapılan bir araştırmada (2012); 33 çevrimiçi groomer uzmanıyla yapılan görüşmelerde, geçirilen sürenin saniyeler, dakikalar, günler, aylar ve hatta bazen de yıllar sürdüğü bildirilmiştir (39). Bu nedenle çevrimiçi uşaklaşımada ortalama bir süre belirlenememiştir (40). Ergenlere yönelik çevrimiçi olarak başlayan 129 cinsel suç örneği araştırmasında (2011) istismarcıların %64’ünün mağdurlarla bir aydan daha fazla iletişim kurduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık Briggs ve ark.’nın (37), internet yoluyla başlatılan 51 cinsel suç eyleminden oluşan bir örneklem grubunda yaptığı araştırmada, buluşma ayarlanmadan önce %70’inin bir haftadan daha kısa bir süre ve %40’inin ise 24 saatten daha kısa bir süre mağdur ile iletişim kurduğu saptanmıştır. Bu nedenle, istismarcıların amaçları ergenlerle yüz yüze tanışmak olduğunda uşaklaştırma süresinin daha kısa tutulması muhtemel görünmektedir. Buna karşılık, bazı fantezi odaklı olarak sınıflandırılan çevrimiçi uşaklaştırma istismarcıların (groomer) mağdurlarla ortalama 32,9 gün çevrimiçi iletişim kurdukları, maksimum iletişimlerinin ise 180 gün sürdüğü tespit edilmiştir (37).

SİBER UŞAKLAŞTIRMA VE MANİPÜLASYONUN SÜRECİ

Uşaklaştırma, ister çevrimiçi ister gerçek hayatta olsun farklı aşamalardan oluşmaktadır. Araştırmacılar, uşaklaştırma sürecinin 3 ila 6 arasında değişen farklı aşamaları olduğu saptamıştır. Çoğu durumda, kurbanın seçimi, uşaklaştırma sürecinin ilk aşaması olarak kabul edilmektedir (41,42). Araştırmacılar, kurban seçiminin ilgi/çekicilik, erişim kolaylığı veya çocuğun algılanan zayıf noktaları gibi birçok faktöre bağlı olduğuna inanmaktadır. Bazı araştırmalar mağdurun fiziksel özelliklerinin, onun hedef alınmasında önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Uşaklaştırıcıların (groomers) çoğunlukla, tek ebeveynle yaşayan veya parçalanmış ailelerin çocukları, uyuşturucu kullanımı veya ruhsal sorunları olan, ruhsal olarak kırılabilir ve riskli aile koşulları olan çocukları hedef aldıkları saptanmıştır. İstismarcının kurbanı bulduktan sonra onunla güvenilir bir arkadaşlık geliştirmeye çalışırken, mağdurdaki ruhsal sorunlar, özgüven eksikliği ya da muhtaçlık gibi sorunların kurbanı çevresinden, başkalarından izole etme şansını artırdığı bildirilmektedir (29).

Siber uşaklaştırma özellikleri gereği bir çeşit manipülasyon içermektedir. Bu süreçte manipülasyonun tam olarak neyi gerektirebileceğinin ana hatlarını çizmek önemlidir. Siber uşaklaştırma son derece manipülatif bir süreçtir ve çocuk ve ergeni uygun olmayan davranışlarda bulunmaya zorlamakta ve/veya tehdit edici bir süreç olmaktadır (43).

İstismarcının benimsediği manipülasyon tarzları onların kişilik özelliklerine, koşullara ve mağdurun kişilik özelliklerine göre değişmektedir. En çok tartışılan stratejilerden biri yetişkinin aldatmayı kullanmasıdır (44). Yetişkinler, yaşları veya ortak ilgi alanları hakkında yalan söyleyerek, kimliklerini değiştirerek, tamamen yeni ve daha arzu edilir bir kimlik oluşturarak reşit olmayanlara daha çok benziyor gibi davranabilirler (45).

Siber uşaklaştırmada istismarcının kullandığı manipülasyon sürecinin çeşitli aşamaları bulunmaktadır: İlk aşamada ilişki/iletişim başlatılır. Bu aşamada en sık kullanılan yöntem sahte kimlik kullanımıdır. İstismarcı ilk önce kendisiyle ilgili sahte ve yanlış kişisel bilgiler içeren bir profil oluşturur. Bu aşamada istismarcılar mağdurun ilgisini çekebilmek ve kolay iletişim kurabilmek için, kendisinin önemli biri olduğu izlenimi vermeye çalışırlar. İstismarcı, kendine sahte bir kimlik oluşturup çocuk ve ergenin özel ilgi alanları, dijital ortamda oluşturduğu profilindeki bilgiler ve zaafalarını dikkate alarak çocuk üzerinde güven, hayranlık ve duygusal yakınlık kurmayı hedefler. Yine istismarcılar o anki duruma göre kendini çocuk ve ergen ile yaşıt, birkaç yaş büyük ya da tamamen bir yetişkin olarak tanıtabilir. Dolayısıyla manipülasyon tekniklerinin çeşitliliği, istismarcının gücünü ve kontrolünü artırmaya hizmet etmektedir (23,29). Bergen ve ark.'nın (44), yaptıkları bir çalışmaya göre, çocuklar veya ergenlerle çevrimiçi etkileşim kuran 776 yetişkin katılımcının (çevrimiçi cinsel etkileşimde bulunduğunu bildiren katılımcılar: 323 kadın; 453 erkek) %52'sinin daha gençmiş, %34,2'sinin fiziksel olarak daha çekiciymiş gibi davrandığı, %13,2'sinin başka birinin fotoğrafını kullandığı ve %7,9'unun fotoğraftaki gibi davrandığı saptanmıştır (44,46).

İkinci aşamada mağdurla temas, iletişim kurma ve ilişkiyi derinleştirmek için istismarcı ilk teması sağlar. Bu aşamada mağdurun kendine güvenmesini sağlamak için her türlü davranışı yapmaya çalışır. Uşaklaştırıcı (groomer) bu aşamada çocuğu kandırmak için övgüde bulunma, hediyeler alma, para verme, cinsel içerikli konuşmalar yapma, çevresinden izole etmek gibi yöntemleri kullanılmaktadır. Özellikle “aynalama (mirroring)” yöntemine başvurma istismarcıların kullandığı tipik bir davranış şeklidir. Uşaklaştırıcı, mağdurun direncini kırma teşebbüsünde bulunurken mağdurla iletişimini güçlendirme, onunla benzer sorunları sıkıntıları yaşamış olma, onu her yönüyle anlıyor olma benzer ilgi alanlarına sahip olma şeklinde mağdurun ayna görüntüsü gibi davranır. Örneğin; mağdur, çeşitli sorunları olduğunu ve kendisini yalnız hissettiğini ifade ederse, istismarcı da aynı şekilde benzer sorunları olduğunu

ve onu tamamen anladığını belirterek yansıtmada bulunur. İstismarcının mağdur ile ilişkiyi derinleştirme aşamasında, çocuğun ağzını arayarak daha başka bilgiler edinmeyi ve zamanı geldiğinde onları kullanmayı hedefler (23,24).

Üçüncü aşamada uşaklaştırıcı mağdura rüşvet vererek onu cezbeder. Daha sonra şantaj için kullanacağı mağdurun fotoğraflarını ele geçirmek için, onun yaş grubunda önemli olan, ulaşamayacağı, pahalı hediyeler vererek güvenini kazanmaya çalışırlar. Dolayısıyla çevrimiçi uşaklaştırıcılar, çocuk ve ergenlerin kendilerini özel hissettirmek için, manipülasyon ve uşaklaştırmanın bir parçası olarak hile ve sahtekarlık yaparak, mağdurların birileri tarafından sevildiğini ve ilgilenildiğini hissetmeye yönelik olan doğal ihtiyaçlarını da istismar etmiş oluyorlar (6).

Wolak ve ark.'nın (47) yaptıkları bir araştırmaya göre, istismarcıların mağdurlarla kurduğu iletişimin %77'sinin birden fazla yolla (örneğin; telefon, e-posta ve kısa mesaj) olduğu bildirilmektedir. Suçluyu mağdurun hayatına sokmaya yönelik bu tür bir manipülasyon tekniği, mağdurun ona olan güvenini artırmakta ve çocuk, günün her saati oldukça erişilebilir hale gelmektedir (47).

Dördüncü aşamada istismarcı, artık mağdur ile kişisel bir randevu ayarlamak için hazırlanır (24). Uşaklaştırıcı, artık mağdura “kancayı takar” ve kendine olan bağımlılığını artıracak yolları denemeye devam eder. Bazı durumlarda çocuk, buluşmayı reddedebilir. İstismarcı birkaç olumlu girişimden sonra sonuç alamazsa, artık tehditler ve şantaja başlar. Çevrimiçi olarak elde ettiği mağdur ile ilgili tüm materyalleri (fotoğraflar, konuşma diyalogları, cinsel içerikli materyaller de dahil) çoğaltıp, internette dağıtacağını, okuluna ve/veya çocuğun çevresine, ailesine göndereceğini söyleyebilir. İstismarcı mağduru kandırdıktan sonra güç, tehdit etme ve zorlamalar ön plana çıkmakta ve çocuğu korkutmaktadır (15,29,48). Çoğu olguda mağdur, korkup boyun eğebilir ya da istismarcıyı arkadaşı, sırdaşı olarak gördüğü için buluşmayı kabul edebilir.

Özetle, uşaklaştırma tekniklerindeki farklılıklara rağmen, bu süreç içerisinde birtakım ortak noktalar mağdurun fiziksel ve ruhsal olarak cinsel aktivitelere katılma olasılığının artacağı düzeye (noktaya) gelene kadar yani “terbiye edilene kadar” sistematik olarak duyarsızlaştırma araçlarını kapsamaktadır. Bu süreç boyunca çocuk ve ergenin durumu engelleme çabaları istismarcı tarafından güç ve kontrol etme yoluyla azaltılmakta, ergen duyarsızlaştırılmakta ve tüm bu eylemler, istismarcı mağduru manipüle edene kadar devam etmektedir (43). Artık buluşma aşaması yani son aşama, saldırganın bütün aşamaların sonunda ulaştığı sonuçtur. İstismarcı ilk buluşmada tedbirli davranmak adına mağdura hiçbir cinsel eylem girişiminde bulunmayabilir. Hatta güzel konuşmalar yaparak ve hediyeler olarak bu süreci iyice perçinlemeye çalışabilir (23).

Siber uşaklaştırma sürecinin mağdur üzerinde ciddi fiziksel ve ruhsal travma etkileri bulunmaktadır. Özellikle cinsel saldırı eylemi aşamasında mağdurda, artık bir kişinin tuzağına düşmek ve bu durumdan kurtulabilme şansının olmadığı düşüncesi hakim olmaya başlar. Say ve ark.'na (49) göre; bu düşünceler ve eylemler süreci, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi mağdurun ruhsal travmasının boyutlarını daha da artırmakta ve çok ciddi sonuçlar doğurabilmektedir.

SİBER UŞAKLAŞTIRMA İLE İLGİLİ ULUSLARARASI VE ULUSAL DÜZENLEMELER

“Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi “siber uşaklaştırma suçu” bakımından Cinsel Sömürüden Korunma Hakkı (m. 34) ve Satılma, Kaçırılma ve Fuhuştan Korunma Hakkı (m. 35) ile çocuğun çevrimiçi ortamda cinsel yönden istismar edilmekten korunmasında” ana hatları oluşturmaktadır.

“25 Ekim 2007 yılında “Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Suistimali ve Cinsel İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi)” kapsamında “siber uşaklaştırma” suç olarak düzenlenmiş ve “10 Eylül 2011 yılında Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Türkiye tarafından 25.10.2007 tarihinde imzalanmış, 25.11.2010 tarih ve 6048 sayılı Kanun ile onaylanmış ve 10.09.2011 tarih ve 28050 sayılı Resmi Gazete’de (2011/2060) yayımlanarak yürürlüğe girmiştir). Türkiye’nin de taraf olduğu bu sözleşme, mağdur ile istismarcı arasında fiziksel temas gerçekleşmesini aramaksızın cinsel istismar suçunun oluştuğunu kabul etmektedir” (50).

“Lanzarote Sözleşmesi’nin “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde 18 yaşından küçük herhangi bir birey “çocuk” olarak ve cinsel sömürü veya cinsel istismara maruz kalan herhangi bir çocuk ise “mağdur” olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede Sözleşme’nin 18 ila 23 maddelerinde belirtilen davranışlar da “çocukların cinsel suistimali ve cinsel istismarı” olarak ifade edilmiştir. Bu davranışlar, çocuk istismarı (m. 18), çocuk fuhuşu (m. 19), çocuk pornografisi (m. 20), çocukların pornografik gösterimlerde yer alması (m. 21), çocukların kötü yola sevk edilmesi (m. 22) ve çocuklara cinsel amaçlarla belirli faaliyetlere katılmalarının teklif edilmesi (m. 23) unsurlarından oluşmaktadır” (51). “Sözleşmenin 23. maddesinde siber uşaklaştırma “çocuğun yetişkin bir kimse tarafından bilişim ve iletişim teknolojileri kullanılarak cinsel faaliyete konu edilmesi, çocuğun cinsel yönden istismar edilmesi veya çocuk pornografisi elde etmek amacıyla buluşma teklifinde bulunulması” olarak düzenlenmiştir. Ayrıca, 22. maddede bir çocuğun katılmaya zorlanmasa bile, cinsel maksatlarla cinsel istismara veya cinsel faaliyetlere tanık olmasına kasten neden olmak da suç kapsamına alınmıştır” (50). Buna ek olarak konu ile ilgili “Lüksemburg Raporu’nda” geçen ifadeye göre: “Hazırlama (yani çocuğu cinsel amaçlar için teşvik etme-grooming) konusunu ele alan hukuk belgelerinin bir başka potansiyel zaafı da Devletlerce bu tür fiilleri, yalnızca cinsel rıza yaşına ulaşmamış çocuklara yöneldiğinde suç sayma yükümlülüğü getirmesidir.”

Böylece, söz konusu yaşın üzerinde olup yine de istismar edici, sömürücü nitelikte bir duruma sürüklenebilecek ya da bu yönde manipüle edilebilecek kişilere yeterince koruma sağlanamamış olmaktadır.”

Fiziki olarak aynı mekanda bulunulmadan internet ağları aracılığı ile iletişimin kurulduğu bu sistem, çocuk ve ergenlerin cinsel istismar edilme şeklini etkilemiş ve bu suçu, dijital ortamda işlenebilir hale getirmiştir. Çocuğun çevrimiçi ortamda cinsel yönden istismar edilmekten korunmasında ülkemizin de taraf olduğu uluslararası birtakım sözleşmelerin varlığı çok önemlidir. Ülkemizde 12/10/2004 Tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre (TCK); “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar” başlığı altındaki “Cinsel Taciz” madde 105/d bendinde “Suçun; posta veya elektronik haberleşme araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle”, işlenmesi halinde yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış işe verilecek ceza bir yıldan az olamaz.” şeklinde belirtilmektedir. Ancak Lanzarote Sözleşmesi’nde geçen “.....çocuğun yetişkin bir kimse tarafından bilişim ve iletişim teknolojileri kullanılarak cinsel faaliyete konu edilmesi, çocuğun cinsel yönden istismar edilmesi veya çocuk pornografisi elde etmek amacıyla buluşma teklifinde bulunulması...” olarak düzenlenmiş ve destekleyen bir taraf devlet olarak imzalanan bu sözleşmenin Türk Ceza Kanununa yansıtılması büyük önem taşımaktadır (50). Özellikle Siber/Çevrimiçi/E-Grooming kavramlarının yasaya dahil edilmesi, potansiyel olarak çocukların cinsel istismarına yol açacak hazırlık eylemlerinin suç sayılmasını mümkün kıldığından çocuklar her türlü cinsel taciz ve istismardan korunmuş olacaklardır.

SONUÇ

Teknolojinin cinsel şiddet, özellikle de çocuklara yönelik cinsel istismar üzerindeki etkisi, bilgisayar teknolojisinin, özellikle de internetin gelişmesiyle daha da belirgin hale gelmiştir. Çeşitli eğitimsel ve sosyal faydalarının yanı sıra, iletişim teknolojilerinin ortak erişilebilirliği ve anonimliği, çocukları ve gençleri hem çevrimiçi hem de çevrimdışı ortamlarda artan cinsel istismar riskine maruz bırakabilmektedir. Çocuklara yönelik cinsel istismarcılar, onlara yardımcı olmak için teknolojiyi kullanmakta, cinsel istismarın kaydedilebileceği, saklanabileceği, değiştirilebileceği ve e-postayla ya da internete yüklenerek yayılabileceği anlamına gelmektedir. Çocuk ve ergenlere yönelik siber uşaklaştırma, çevrimiçi cinsel taciz ve pornografi de dahil olmak üzere çok yönlü olabilmektedir. Dolayısıyla çevrimiçi başlatılan ilişkilerin yüz yüze görüşmelerle, istismarcılar ile mağdurlar arasında çevrimdışı cinsel istismara ilerleyebileceği gözden kaçırılmamalıdır (49).

Siber uşaklaştırmanın yayılması sorununa azami dikkat gösterilmesinin, çocukları dijital cihazları daha güvenli

bir şekilde kullanmaya teşvik etme konusunda okullar ve ebeveynler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesinin gerekli olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde Çocuk Koruması adına saldırıları gerçek zamanlı olarak belirlemeye, değerlendirmeye ve kontrol etmeye yönelik dijital bir sistem olarak "Siber Uşaklaştırma Tanıma Sistemi" uygulamaya konulmalıdır. Bu sistemde, uşaklaştırma sürecinde diyaloglar ilerledikçe çocuğun maruz kaldığı uşaklaştırma tehdidini yansıtan toplam risk değeri hesaplanmakta ve aynı zamanda maruz kalma süresi, çocuğun olası tehditlere maruz kaldığı sürenin bir fonksiyonu olarak karşılık gelen risk değerinin hesaplanması ve alarm mekanizmasının tetiklenmesini sağlayan bir dijital sistem oluşturulmuştur. Eş zamanlı olarak alarm mekanizması ebeveyne anında uyarı sinyali gönderip ve ayrıca mağdurun da renkli bir sinyalle karşılıklı konuşmanın taşıdığı riskin kritikliği konusunda uyarılmasını sağlayan bu sistemin dijital dünyada çocukları her türlü taciz ve istismardan bir nebze de olsa koruyabileceği düşünülmektedir (52).

Sonuç olarak, siber uşaklaştırmanın daha derinlemesine anlaşılması, politika yapımcıların çocukların ve ergenlerin çevrimiçi güvenliğine yönelik etkili önleme programları tasarlaması için gereken yasalar çıkarılmalı ve bu programların ulusal ve/veya uluslararası platformda uygulamasına olanak tanınmalıdır.

ETİK

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma derleme niteliğinde bir makale olduğu için etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamakta olup Helsinki Bildirgesi'ne kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

Danışman Değerlendirmesi: İç ve dış danışmanlarca değerlendirilmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar tarafından finansal destek almadığı bildirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Kierkegaard S. Cybering, Online Grooming and Ageplay. *Computer Law & Security Review*. 2008;24(1):41-55. <http://doi.org/10.1016/j.clsr.2007.11.004>
- Erk MA, Fırat S. Web 3.0'da Çocukların Sanal Mahremiyetine Adli Bir Bakış. *The Bulletin of Legal Medicine*. 2020;25(1):44-50. <http://doi.org/10.17986/blm.2020.v25i1.1341>
- Machimbarrena JM, Calvete E, Fernández-González L, Álvarez-Bardón A, Álvarez-Fernández L, González-Cabrera J. Internet Risks: An Overview of Victimization in Cyberbullying, Cyber Dating Abuse, Sexting, Online Grooming and Problematic Internet Use. *Int J Environ Res Public Health*. 2018;15(11):2471. <http://doi.org/10.3390/ijerph15112471>
- Salter A. *Transforming Trauma*; SAGE Publications: Thousand Oaks, CA, USA, 1995:74-80. <http://doi.org/10.1080/01639625.2021.1941427>
- Calvete E, Cortazar N, Fernández-González L, Echezarraga A, Beranuy M, León A, et al. Effects of a brief preventive intervention in cyberbullying and grooming in adolescents. *Psychosoc Interv*. 2021;30(2):75-84. <http://doi.org/10.5093/pi2020a22>
- Berliner L. The Concept of Grooming and How It Can Help Victims. *J Interpers Violence*. 2018;33:24-27. <http://doi.org/10.1177/0886260517742057>
- Pasca P, Signore F, Tralci C, Del Gottardo D, Longo M, Preite G, et al. Detecting online grooming at its earliest stages: Development and validation of the Online Grooming Risk Scale. *Mediterr J Clin Psychol*. 2022;10:1-24. <http://doi.org/10.13129/2282-1619/mjcp-3248>
- İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı-SİBERAY Available from: <https://www.siberay.com/>
- İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı-SİBERAY. Available from: <https://www.siberay.com/siber-dunya-nedir>
- Polat O. *Viktimoloji*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020. <https://www.seckin.com.tr/kitap/viktimoloji-oguz-polat-s-p-522416156>
- Oxford Learner's Dictionaries. Available from: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/groom_1
- Whittle H, Hamilton-Giachritsis C, Beech A, Collings G. A Review of Online Grooming: Characteristics and Concerns. *Aggress Violent Behav*. 2013;18(1):62-70. <http://doi.org/10.1016/j.avb.2012.09.003>
- ECPAT International and Religions for Peace, Protecting Children from Online Sexual Exploitation; A Guide to Action for Religious Leaders and Communities, Bangkok: ECPAT, 2016.
- Can N. Çocuğun sanal cinsel istismarı. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 2022;(50):115-138. <http://doi.org/10.54049/taad.1093111>
- McAlinden A. Setting 'em up': Personal, Familial and Institutional Grooming in the Sexual Abuse of Children. *Soc Leg*. 2006;15:339-362. <http://doi.org/10.1177/0964663906066613>
- Craven S, Brown S, Gilchrist E. Sexual Grooming of Children: Review of Literature and Theoretical Considerations. *J Sex Aggress*. 2006;12:287-299. <http://doi.org/10.1080/13552600601069414>
- Zych I, Farrington DP, Ttofi MM. Protective Factors Against Bullying and Cyberbullying: A Systematic Review of Meta-Analyses. *Aggress Violent Behav*. 2019;45:4-19. <http://doi.org/10.1016/j.avb.2018.06.008>
- Ansary NS. Cyberbullying: Concepts, Theories, and Correlates Informing Evidence-Based Best Practices for Prevention. *Aggress Violent Behav*. 2020;50:101343. <http://doi.org/10.1016/j.avb.2019.101343>
- Kowalski RM, Limber SP, McCord A. A Developmental Approach to Cyberbullying: Prevalence and Protective Factors. *Aggress Violent Behav*. 2019;45:2032. <http://doi.org/10.1016/j.avb.2018.02.009>
- Machimbarrena JM, Garaigordobil M. Prevalence of Bullying and Cyberbullying in the Last Stage of Primary Education in the Basque Country. *Span J Psychol*. 2018;21:48. <http://doi.org/10.1017/sjp.2018.41>
- Ladd GW, Ettekal I, Kochenderfer-Ladd B. Peer Victimization Trajectories from Kindergarten Through High School: Differential Pathways for Children's School Engagement and Achievement? *J Educ Psychol*. 2017;109:826-841. <http://doi.org/10.1037/edu0000177>
- Polat O. Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı- I Tanımlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019. <https://yetkin.com.tr/tum-boyutlarıyla-cocuk-istismari-c-1-tanimlar-3653>
- Polat O. Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-1. Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı. Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, Ankara 2021.
- We Are Social. Available from <https://wearesocial.com/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital>
- Livingstone S, Haddon L, Gorzig A, Olafsson K. Risks and Safety on the Internet. Perspective of European Children. Full findings and policy implications from EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries. 2011. www.eukidsonline.net
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2021. Available from: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132>

27. Schoeps K, Peris Hernández M, Garaigordobil M, Montoya-Castilla I. Risk factors for being a victim of online grooming in adolescents. *Psicothema*. 2020;32(1):15-23. <http://doi.org/10.7334/psicothema2019.179>
28. Livingstone S, Helsper EJ. Parental Mediation of Children's Internet Use. *J Broadcast*. 2008;52:581-599. <http://doi.org/10.1080/08838150802437396>
29. Ospina M, Harstall C, Dennet L. Sexual exploitation of children and youth over the internet: A rapid review of the scientific literature. Alberta, Canada: Institute of Health Economics, 2010. Available from: [via:http://www.ihe.ca/documents/Online%20Sexual%20Exploitation.pdf](http://www.ihe.ca/documents/Online%20Sexual%20Exploitation.pdf)
30. Schulz A, Bergen E, Schuhmann P, Hoyer J, Santtila P. Online sexual solicitation of minors: how often and between whom does it occur?. *J Res Crime Delinq*. 2016;53(2):165-188. <http://doi.org/10.1177/0022427815599426>
31. Wurtele SK, Kenny MC. Technology-related Sexual Solicitation of Adolescents: A Review of Prevention Efforts. *Child Abuse Rev*. 2016;25(5):332-344. <http://doi.org/10.1002/car.2445>
32. Montiel I, Carbonell E, Pereda N. Multiple online victimization of Spanish adolescents: Results from a community sample. *Child Abuse Negl*. 2016;52:123-134. <http://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.12.005>
33. Hernandez MP, Schoeps K, Maganto C, Montoya-Castilla I. The Risk of Sexual-Erotic Online Behavior in Adolescents-Which Personality Factors Predict Sexting and Grooming Victimization? *Comput Hum Behav*. 2020;114:106569. <http://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106569>
34. Wachs S, Jiskrova GK, Vazsonyi AT, Wolf KD, Junger M. A cross-national study of direct and indirect effects of cyberbullying on cybergrooming victimization via self-esteem. *Psicologia Educativa*. 2016;22(1):61-70. <http://doi.org/10.1016/j.pse.2016.01.002>
35. Gallagher B, Fraser C, Christmann K, Hodgson B. International and internet child sexual abuse and exploitation: Research report. Huddersfield, UK: Centre for Applied Childhood Studies; University of Huddersfield, 2006. Available from: [via:http://eprints.hud.ac.uk/461/](http://eprints.hud.ac.uk/461/)
36. Gillespie AA. Tackling Grooming. *The Police Journal*. 2004;77(3):239-255. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1350/pojo.77.3.239.54092>
37. Briggs P, Simon WT, Simonsen S. An exploratory study of Internet-initiated sexual offenses and the chat room sex offender: has the Internet enabled a new typology of sex offender? *Sex Abuse*. 2011;23(1):72-91. <http://doi.org/10.1177/1079063210384275>
38. McCarthy JA. Internet sexual activity: A Comparison Between Contact and Non-Contact Child Pornography Offenders. *J Sex Aggress*. 2010;16(2):181-195. <http://doi.org/10.1080/13552601003760006>
39. European Online Grooming Project, Webster et al. On Mar 11, 2012, Stephen Webster and others published European Online Grooming Project-Final Report
40. Craven S, Brown S, Gilchrist E. Current Responses to Sexual Grooming: Implication for Prevention. *The Howard Journal*. 2007;46(1):60-71. <https://calio.org/wp-content/uploads/2018/02/Current-responses-to-sexual-grooming-Implications-for-prevention.pdf>
41. Olson LN, Daggs JL, Ellevold BL, Rogers TK. *Entrapping The Innocent: Toward A Theory of Child Sexual Predators'luring Ommunication*. Communication Theory, Oxford University Press, 2007. p. 231-251. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-2885.2007.00294.x>
42. Finkelhor D. Current Information on The Scope and Nature of Child Sexual Abuse. *Future Child*. 1994;31-53. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/7804768/>
43. Berson IR. Grooming Cybervictims: The Psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth. *J Sch Violence*. 2003;2(1):5-18. https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1300/J202v02n01_02
44. Bergen E, Davidson J, Schulz A, Schuhmann P, Johansson A, Santtila P, et al. The Effects of Using Identity Deception and Suggesting Secrecy on The Outcomes of Adult-Adult and Adult-Child Or-Adolescent Online Sexual Interactions. *Vict Offenders*. 2014;9(3):276-298. <http://doi.org/10.1080/15564886.2013.873750>
45. De Santisteban P, Gámez-Guadix M. Prevalence and Risk Factors Among Minors for Online Sexual Solicitations and Interactions with Adults. *J Sex Res*. 2018;55(7):939-950. <http://doi.org/10.1080/00224499.2017.1386763>
46. Gönültaş M. Sexual Abuse Whirlpool: Characteristics of Abuse (Type, Perpetrator-Victim Relation, Psychological Reactions of Victims), Parents Attitudes and Behaviours of Abusers (Grooming Methods). *The Bulletin of Legal Med*. 2021;26(3):171-179. <http://doi.org/10.17986/blm.1481>
47. Wolak J, Finkelhor D, Mitchell K. Internet-initiated sex crimes against minors: implications for prevention based on findings from a national study. *J Adolesc Health*. 2004;5(5):424. <http://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2004.05.006>
48. Sullivan J, Quayle E. Manipulation Styles of Abusers Who Work With Children. *Creating Safer Organisations: Practical Steps to Prevent The Abuse of Children By Those Working with Them*, 2012:85-98. <http://doi.org/10.1002/9781119943228>
49. Say GN, Babadağı Z, Karabekiroğlu K, Yüce M, Akbaş S. Çevrimiçi Cinsel İstismarla İlişkili İstismar Özellikleri ve Psikiyatrik Sonuçlar. *Siber psikoloji, Davranış ve Sosyal Ağ*, 2015;18(6):333-336.
50. Resmî Gazete, 10.09.2011 tarih ve 28050 sayılı Milletlerarası Sözleşme Karar Sayısı. 2011/2060. Elverdi Tuna GN. Ceza Hukuku Boyutuyla Çocukların Çevrimiçi Cinsel İstismarı. T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (yüksek lisans tezi) Kamu Hukuku Anabilim Dalı: Programı, İstanbul, 2021.
51. Elverdi Tuna GN. Ceza Hukuku Boyutuyla Çocukların Çevrimiçi Cinsel İstismarı. T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (yüksek lisans tezi) kamu hukuku Anabilim Dalı: Programı, İstanbul, 2021. <https://acikerisim.iku.edu.tr/server/api/core/bitstreams/1e82bebd-9582-43b2-add9-62313106eead/content>
52. Michalopoulos D, Mavridis I, Jankovic M. GARS: Real-Time System for Identification, Assessment and Control of Cyber Grooming Attacks. *Comput Secur*. 2014;42:177-190. <http://doi.org/10.1016/j.cose.2013.12.004>